

служив в Червоній армії, до того ж мав вищу освіту. Інспектор – Козлов Іван Семенович (службовець, безпартійний, по спеціальності слідчий) та інші¹⁴.

Серед номенклатурних працівників на загальних зборах колективу обласної контори проводилась оцінка роботи практично кожного з них, підсумовувались результати їхньої діяльності¹⁵.

Найбільш старанним номенклатурним працівникам надавались усілякі пільги, «золоті пайки», відпочинок на найкращих курортах за рахунок «Торгсину». Директори великих універмагів та магазинів «Торгсину» належали до номенклатури ЦК КП(б)У, а їхні заступники – до номенклатури обласних комітетів¹⁶.

Таким чином, організаційна структура мережі «Торгсин» на Київщині була досить розгалуженою. Вона включала значну кількість торговельних точок – від великих універмагів у найбільших обласних містах з багатим асортиментом до дрібних кіосків на периферії. Та основним товаром в них, на який існував найбільший попит в голодні 1930-ті роки, був хліб. Адже саме складна продовольча ситуація в країні й була основним підґрунтям до такого стрімкого розвитку торговельної мережі «Торгсин» не лише на Київщині, але й по всій території України.

¹ Марочко В.І. «Золотий дощ» 1932-1933 рр. / Урядовий кур'єр. – 11.02 2009. №24. – С.13.

² Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (далі – ЦДАВО України). – Ф.4051. – Оп.1. – Спр.23. – Арк.33.

³ Національна книга пам'яті жертв голодомору 1932-1933 років в Україні. – К. – 2008. – С.202.

⁴ Центральний державний архів громадських об'єднань України. – Ф.1. – Оп.1. – Спр.427. – Арк.7.

⁵ ЦДАВО. – Ф.4051. – Оп.1 – Спр.39. – Арк.6.

⁶ Там само. – Спр.24. – Арк.2.

⁷ Там само. – Спр.23. – Арк.28б.

⁸ Там само. – Арк.38.

⁹ Державний архів Київської області (далі – ДАКО). – Ф.Р-610. – Оп.1. – Спр.34. – Арк.59.

¹⁰ ЦДАВО. – Ф.4051. – Оп.1. – Спр.24. – Арк.117.

¹¹ Там само. – Спр.23. – Арк.3.

¹² ДАКО. – Ф.Р-610. – Оп.1. – Спр.35. – Арк.203.

¹³ ЦДАВО. – Ф.4051. – Оп.1. – Спр.51. – Арк.181.

¹⁴ Там само. – Спр.33. – Арк.3.

¹⁵ ДАКО. – Ф.Р-610. – Оп.1. – Спр.17. – Арк.5.

¹⁶ Марочко В.І. Вказ.праця. – С.13.

Summary

*Olha Melnychuk
(Kyiv)*

System of VUO «Торгсин» in the Kiev area: organizational structure

The article deals with the system of Ukrainian «Торгсин» («Trade with foreigners»), its organizational structure and extension throughout Ukraine during 1932-1933. The author shows, that in fact, the trade wasn't done with foreigners, but acted as means to retrieve precious valuables and gold from people in exchange to goods.

УДК: 327(477:529)

*Валерія Мельніченко
(Миколаїв)*

ВЗАЄМОВІДНОСИНИ УКРАЇНА-ТАЙВАНЬ- КНР: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

У статті автор аналізує реалізацію зовнішньополітичного курсу України в контексті взаємовідносин Київ-Тайбей-КНР. В роботі поєднуються історичні та сучасні процеси світового і регіонального політичного розвитку, а також робиться акцент на вплив загроз глобального й регіонального характеру.

Ключові слова: національні інтереси, зовнішньополітичний курс, політичний статус, взаємовідносини Україна-КНР-Тайвань, торгівельно-економічні відносини, тайваньська проблема.

На сьогоднішній день адаптація зовнішньополітичного курсу України з новими реаліями сучасного політичного розвитку, ефективного його здійснення на політичному просторі Азіатсько-Тихоокеанського регіону (АТР) залишається актуальним завданням. Зважаючи на динамічно зростаюче значення АТР у геополітичному та гео економічному комплексі, аналіз перспектив взаємовідносин з країнами регіону набуває стратегічного значення щодо реалізації національних інтересів України. На думку автора, вагомим для дослідження порушеного питання є врахування історичного фактора розвитку країн АТР та становлення їх відносин з Україною.

Означена проблематика є об'єктом наукової уваги таких дослідників, як В. Стадниченко¹, П. Султанський², Ю. Слісарук³, С. Пронь⁴, О. Шевчук⁵, М. Кириєнко⁶, Л. Гайдуков⁷, С. Нікішенко⁸ та ін. Аналіз робіт українських фахівців-міжнародників дозволяє зробити висновок, що обрана тематика висвітлюється в загальному контексті подій та процесів, що відбуваються на теренах АТР. З огляду на прагнення нашої держави до активної участі у світовому політичному процесі, розвиток українсько-китайських відносин у контексті творення ефективно діючого механізму безпеки Азіатсько-Тихоокеанського регіону сприятиме утвердженню України як суб'єкта міжнародних відносин у регіоні.

Розбудовуючи взаємовідносини з країнами АТР, потрібно враховувати особливості політичного та історичного розвитку даного регіону, а також специфіку існуючих проблем. Зокрема, особливої актуальності набуває необхідність наукового переосмислення історичного коріння виникнення «тайваньської проблеми».

В 2003 р. за ініціатииви народних депутатів України у Верховній Раді України було створено депутатське об'єднання «Україна-Тайвань». До складу входять 16 народних депутатів України, які представляють різні політичні фракції. На запро-

шення депутатського об'єднання «Україна-Тайвань» Україну у липні того ж року відвідала делегація Московсько-Тайбейської комісії. Низка робочих зустрічей дала можливість прийняти рішення з конкретних заходів щодо сприяння розвитку двосторонніх відносин між Україною та Китайською Республікою. А за рішенням членів депутатського об'єднання «Україна-Тайвань» для сприяння розвитку економічних, соціальних і культурних та інших зв'язків було створено Українсько-Тайванський інститут. Президентом Інституту став співголова депутатського об'єднання «Україна-Тайвань» Лев Миримський, головою Наглядової ради – співголова депутатського об'єднання «Україна-Тайвань» Юрій Кармазін. До складу Наглядової ради увійшли члени депутатського об'єднання «Україна-Тайвань». 17 серпня у столиці Китайської Республіки Тайбей розпочала свою роботу делегація українських парламентарів. Планується провести низку зустрічей з керівництвом парламенту, урядових та бізнесових структур Тайваню з метою обміну думками та інформацією про механізми, що сприятимуть плідній співпраці у розвитку взаємовигідних відносин наших народів.

Кабінет Міністрів України надає вагомому значенню гармонійним і взаємовигідним відносинам між Україною і Китайською Народною Республікою і вбачає в цих відносинах важливий пріоритет своєї діяльності. Про це свідчить законодавче поле держави та виконавчі дії уряду.

Специфіка становища Тайваню на міжнародній арені потребує вироблення Україною політико-юридичної платформи для налагодження економічного та науково-технічного співробітництва. Економічне становище острова Тайвань, його інвестиційні можливості та досягнення в галузі високих технологій, забезпечують підґрунтя для розвитку взаємовигідного співробітництва. Але сучасний політичний статус Тайваню обумовлює необхідність налагодження відносин на неофіційній основі з обов'язковим визнанням того, що острів є невід'ємною частиною КНР.

На думку автора, розширенню та поглибленню співробітництва України з Тайванем сприятиме відкриття неофіційних представництв у Києві та Тайбеї, повноваження яких визначатимуться з врахуванням двосторонніх домовленостей України з КНР, а напрями діяльності координуватимуться у відповідності до рекомендацій МЗС України. Ці обставини потребують створення в Україні спеціального контрольно-інформаційного органу, завданням якого буде контроль над виконанням положень, що регулюють розвиток двостороннього співробітництва, аналіз, прогнозування можливих меж, перспектив економічних та науково-технічних зв'язків, вироблення концепції стратегії відносин між Україною та Тайванем, поширення інформації серед громадськості, політиків і науковців від-

носно результатів та подальших шляхів розвитку двосторонніх відносин.

Відстань між Китаєм та Україною досить значна, а це дозволяє проводити певною мірою безконфліктну політику. Хоча на початку 1996 року в Україні розгорівся справжній шпигунський скандал (чи не перший за всю історію незалежності)⁹. Трьох китайських громадян тоді було вислано з України за підозрою в отриманні секретних матеріалів із дніпропетровського «Південмашу». Пекін тоді відкинув звинувачення в шпигунстві. МЗС України назвало інцидент «непорозумінням». Однак тодішні усунення з посад першого заступника голови СБУ Андрія Хомича та керівника обласного управління СБ Володимира Слободенюка пов'язали саме із цим скандалом. У серпні того ж року свої претензії до Києва висловив Пекін, коли Україну відвідав віце-президент Тайваню Лієн Чан. Українське зовнішньополітичне відомство змушене було заявити, що візит мав приватний характер і відбувався на запрошення Київського університету імені Тараса Шевченка. Черговий «тайванський» інцидент стався, коли Тайбей відвідало близько двадцяти українських парламентаріїв, серед яких був і перший український президент Леонід Кравчук. Українське МЗС знову було змушене наголосити, що візит був неофіційним і що в Києві визнають «єдиний Китай». Самі тайванці, щоправда, трималися іншої думки. А в «Тайбей Таймз» з'явилося інтерв'ю з Леонідом Кравчуком, який тоді заперечив поширену інформацію, нібито він збирається виступити посередником у переговорах між КНР та Тайванем.

Тайванська тема, очевидно, ще не раз ставатиме каменем спотикання в українсько-китайських відносинах. Однак показовим у цій проблемі є реакція Пекіна на будь-які навіть неофіційні намагання українців налагодити зв'язки з Тайванем. У той же час російсько-тайванські контакти в КНР не викликають такого протесту. Пекін це пояснює просто, але навряд чи переконливо: з Україною КНР має високий показник торговельно-економічних відносин і навіщо його псувати. Із Росією, між тим, рівень товарообміну з Китаєм у порівнянні з Україною більший майже в п'ять разів. Проте у Москві та Мінську функціонують ще й тайванські представництва. Із 1996 у білоруській столиці функціонує Тайбейська торговельно-економічна місія, а у російській – Московсько-Тайбейська координаційна комісія з економіки та культури. У Києві про це й мови не хочуть вести, знаючи китайський темперамент... Однак присутність саме такої місії (аж ніяк не дипломатичного представництва, яке могло б суперечити визнанню Україною єдності та неподільності КНР) в Києві могла б забезпечити більш ефективні взаємовідносини з поки що самостійним Тайванем (у подальшому, можливо, китайським регіоном). Навряд чи плідна регіональна співпраця суперечить інтересам Китаю. Тим

більше, що товарообмін між Україною та Тайванем тримається на позначці близько \$200 млн.

Не менш важливою проблемою для України є підтримання політичного діалогу з Китаєм. Оволодіння китайським ринком дозволить проникнути на азійський ринок у цілому, який, без перебільшень, має величезний потенціал, що вже добре відчув Захід. Там попри заяви про проблеми КНР з правами людини, давно розгорнуто справжню активність. Азійсько-Тихоокеанський регіон (АТР) чимало експертів по праву вважають потенційною підвалиною майбутнього багатопольярного світу поряд зі Сполученими Штатами та Європейським Союзом. Країни АТР, до того ж, не мають властивості втручатися у внутрішні справи інших держав, зокрема й України. У Пекіні добре розуміють ситуацію й труднощі України, пов'язані з географічним розташуванням, між Заходом та Сходом, а тому головне для них – розвиток політичного діалогу та торговельно-економічних відносин. Україна має всі шанси цим скористатися...

Пріоритетність китайського напрямку для зовнішньої політики нашої держави визначається передусім:

1) великою політичною й економічною вагою Китаю у світі, і передусім в АТР;

2) можливістю впливу КНР на міжнародні події в глобальному та регіональному масштабах;

3) певною сумісністю економік і технічних стандартів обох країн у багатьох галузях народного господарства;

4) перспективністю китайського ринку для широкого асортименту вітчизняних товарів.

Підвищеному інтересу китайської сторони до України сприяють:

1) виважена позаблокова зовнішня політика України, а, отже, зростання політичної ваги нашої держави в Європі та у світі;

2) перманентні суперечності між Сходом і Заходом, що примушують Пекін шукати союзників у Європі, які мають змогу зменшити ступінь протистояння;

3) можливість координації дій у міжнародних організаціях і зокрема в ООН з метою досягнення спільних зовнішньополітичних цілей;

4) намір Пекіна мати під руками «українську карту» в двосторонніх відносинах з Росією. Існування суверенної України розглядається Пекіном як перешкода реставрації Російської імперії, а також як можливість здійснювати певний політичний тиск на Москву;

5) перспектива ефективного використання значного економічного потенціалу України, передусім у таких важливих галузях як машинобудування, військово-промисловий комплекс, високі технології, зокрема космічна техніка, матеріалознавство, радіаційна безпека тощо;

6) пошуки нових ринків збуту продукції китайських підприємств, яка поки що не знаходить до-

статнього попиту в економічно розвинених країнах.

Нині Китай залишається одним з найбільших зовнішньоекономічних партнерів України¹⁰. Україна об'єктивно зацікавлена в розширенні торгово-економічного співробітництва з КНР, що зумовлено наявністю в Китаї великого ринку збуту продукції машинобудування, металургійної, хімічної, авіа-, суднобудівної та інших галузей.

Зі свого боку, Китай також вбачає в Україні перспективного й важливого економічного партнера. Пекін виходить з тези про взаємодоповнюваність економічних інтересів Китаю та України, що дає можливість, з одного боку, заповнити український ринок товарами народного споживання китайського виробництва, а з другого – використати українські передові технології відповідно до тих програм, які сьогодні розробляються в Китаї (ракетно-космічна, авіа- та суднобудівна тощо).

Водночас українська сторона при розбудові стосунків з КНР додержується положень Комюніке про встановлення дипломатичних відносин (січень 1992 року), Спільної Київської декларації (вересень 1994 року)¹¹ та Пекінської декларації про поглиблення відносин дружби і співробітництва (грудень 1995 року)¹², у яких закладені основні принципи двосторонніх відносин у політичній, економічній та гуманітарній сферах.

Керівництвами двох країн неодноразово відзначався високий рівень і динамічний розвиток українсько-китайських відносин, яким притаманний характер взаємної довіри. Прикладом такої довіри може бути підтримка Україною позиції КНР в Комісії ООН з прав людини в 1996 р. Незважаючи на тиск з боку США та деяких країн ЄС, при вирішенні цього питання наша країна виходила з інтересів довгострокового українсько-китайського співробітництва.

Китайська сторона вдячна Україні за розуміння й тверде додержання принципу «одного Китаю» та визнання уряду КНР єдиним законним урядом Китаю.

Слід зазначити, що у 1996 р. КНР підтримала переведення України з групи країн В до групи С по миротворчих операціях ООН, що значною мірою полегшило фінансовий тягар для нашої держави. Принципове значення має надання Китайською Народною Республікою гарантій ядерної безпеки Україні в грудні 1994 р.

На думку автора, важливо відмітити, що резерви нарощування двосторонньої співпраці є у т.зв. чутливих галузях – ракетно-космічній, авіаційній, суднобудівній, нових матеріалів, високих технологій, у т.ч. подвійного використання, а також у галузі військово-технічного співробітництва (ВТС). Розвиток українсько-китайського співробітництва саме на цих напрямках викликає найбільший опір зацікавлених третіх країн, які використовують всі можливості для обмеження або нереалізації до-

сягнутих на найвищому рівні домовленостей про взаємодію у цих сферах.

Отже, реалізуючи свої можливості активного суб'єкта міжнародних відносин, нашої державі треба намагатись більш активно діяти на східному напрямі, зокрема в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, оскільки на сучасному етапі політичного розвитку надзвичайно зросла роль АТР, як на геополітичному, так і на гео економічному рівні. Китайська Народна Республіка є одним із загально визнаних світових політичних та економічних лідерів, роль і значення якого й надалі невпинно зростатиме в усіх сферах міжнародного життя. На сучасному етапі Китай є найактивнішим партнером України в Азійсько-Тихоокеанському регіоні.

Сьогодні є реальний шанс використати можливості для якісного і кількісного покращення взаємовигідного широкомасштабного співробітництва з Китаєм, яке повинне базуватись на взаємному доповненні економічних структур і врахуванні національних інтересів обох країн.

¹ Стадниченко В. Тайвань: крок у XXI вік. Журналістські записки на рисовому папері. – К.: ХХ вік – Україна, 1998. – 238 с.

² Султанський П. Для нас це аж ніяк не шляхопровід (Китайська складова української зовнішньої політики) // Політика і час. – 1996. – № 11. – С.32-39.

³ Слісарук Ю. «СЕТРА» в Україні. Сучасний стан та перспективи економічного співробітництва між Україною та Тайванем // Україна – Тайвань: Інформ. – 2001. – № 1. – С.28-30.

⁴ Пронь С. В. Новейшая история стран Азии и Африки, 1917-1994 годы: Курс лекций. – Николаев, 1995. – С. 157.

⁵ Шевчук О.В. Економічне співробітництво між Україною та Тайванем: проблеми та здобутки // Наукові записки з історії України. Збірник статей. – Вип. 8. – К.: Хрещатик, 2001. – С.175-179; Шевчук О.В. Проблеми розвитку співробітництва між Україною і Тайванем // Наукові праці. – Т.8. Історичні науки. – Миколаїв: МФ НаУКМА, 2000. – С.157-159.

⁶ Кирієнко М.М. Зовнішньоекономічні зв'язки України з новими індустріальними країнами Азії та їх марке-

тингове забезпечення: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.03 / Українська академія зовнішньої торгівлі. – К., 1997. – 23 с.

⁷ Гайдуков Л.Ф., Сін Лі. Основна на сьогодні тенденція. Українсько-китайські відносини: історія, сьогодення, перспективи // Політика і час. – 001. – № 7. – С.57-61.

⁸ Нікішенко С.О. Україна-Китай: стелися, шовковий шлях // Віче. – 1997. – № 4. – С. 134-142.

⁹ Солодкий С. Київ-Пекін: коректність із інтересом [Електронний ресурс] / С.Сорлодкий // День – 19 липня 2001. – №126. – Режим доступу: .

¹⁰Парахонський Б.О. Україна 2000 і далі: геополітичні пріоритети та сценарії розвитку [Електронний ресурс] / Б.О.Парахонський, О.В.Потехін, Е.М.Лисицин, О.Я.Маначинський, С.О.Нікішенко, О.В.Стрекаль, Р.Н.Жангожа та ін. / Монографія Національного інституту стратегічних досліджень і Національного інституту українсько-російських відносин. – К.: НІСД, 1999. – 384 с. – Режим доступу:

¹¹ Україна-Китай. Спільна декларація України і Китайської Народної Республіки // Політика і час. – 1994. – № 10. – С.77.

¹² Декларація про розвиток та поглиблення відносин дружби і співробітництва між Україною і Китайською Народною Республікою. 4 грудня 1995 р. // Україна на міжнародній арені: Збірник документів і матеріалів. В 2-х книгах / Книга 1. – К.: Юрінком-Інтер, 1998. – С.190-192.

Summary

*Valeria Melnichenko
(Mykolayiv)*

Relations between Ukraine and Taiwan: history and contemporaneity

In the article an author analyses realization of foreign-policy course of Ukraine in the context in relations between Kiev and Taipei. The historical and modern processes of world and regional political development are in-process combined, and also an accent is done on influence of threats of global and regional character.

Keywords: national interests, foreign-policy course, political status, relations between Ukraine, China and Taiwan, trade and economic relations, Taiwan problem.